

บทที่ ๒

อุพนัน

การแบ่งประเภทของวรรณคดีสันสกฤต

ก่อนที่จะกล่าวถึงอุพนัน จะขอกล่าวถึงวรรณคดีสันสกฤตต่าง ๆ เป็นเครื่องประกอบ เพราะพิธีอุพนันในอินเดียบราณนั้น จะศึกษาได้จากวรรณคดีสันสกฤตเหล่านี้ แต่จะกล่าวโดยสังเขปเพียงเพื่อประกอบความเข้าใจในเรื่องระยะเวลาเป็นมาของพิธีอุพนันเท่านั้น วรรณคดีสันสกฤตนั้นอาจจะแบ่งประเภทได้ดังนี้

๑. วรรณคดีพระเวท

วรรณคดีพระเวทมีเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะของเทพเจ้าแต่ละองค์กับทั้งมีบทสวดสรรเสริญเทพเจ้าเหล่านี้ ตลอดจนถึงการกระทำพิธีบูชาวงสรวงด้วยบทสวดต่าง ๆ เหล่านี้ รวมเรียกว่า สังหิตา (สังหิตา) ทุกคัมภีร์ (สังหิตา แปลว่า รวบรวมเข้าด้วยกัน) วรรณคดีพระเวทมี ๔ คัมภีร์ คือ ฤคเวท (ฤคเวท) ยชุรเวท (ยชุรเวท) สามเวท (สามเวท) และ อถรรพเวท (อถรรพเวท)

คัมภีร์ฤคเวท จัดเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุด เก่าแก่ที่สุดในบรรดาวรรณคดีพระเวททั้งหลาย อาจกล่าวได้ว่าเป็นรากฐานของวรรณคดีพระเวทอื่น ๆ ฤคเวทเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมบทสวดสรรเสริญเทพเจ้าต่าง ๆ ส่วนเรื่องที่ว่าเริ่มมีผู้ประพันธ์มาตั้งแต่เมื่อใดนั้นยากที่จะรู้ได้ แต่น่าที่จะลงรูปสมบูรณเป็นคัมภีร์อย่างที่ปรากฏใน

คำว่า "ฤคเวท" ประกอบด้วย ฤค ซึ่งมาจากธาตุ ฤ แปลว่า สรรเสริญ สฤคิ และเวทซึ่งมาจากธาตุ วิท แปลว่า รู้.

ปัจจุบันนี้ ในราว ๑,๒๐๐ ปี ถึง ๑,๐๐๐ ปี ก่อนคริสตกักราช (ประมาณ ๖๕๐ ปี ถึง ๔๕๐ ปี ก่อนพุทธศักราช)

คัมภีร์ยชุรเวท เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถวยกการกำหนดระเบียบแบบแผนการกระทำพิธีต่าง ๆ และการสวดในพิธีบวงสรวงต่าง ๆ (ยชุส แปลว่า บูชาบวงสรวง) คัมภีร์ยชุรเวทประพันธ์เป็นร้อยแก้วเป็นส่วนใหญ่ มีทร้อยกรองแทรกเป็นบางตอน ซึ่งส่วนใหญ่นำมาจากคัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวทมี ๕ สंहिता คือ การุกะสังหิตา (การุกลสังหิตา) กบิษุรละกรุ สंहิตา (กบิษุรละกรุ สंहิตา) ไมศรายณี สंहิตา (ไมศรายณี สंहิตา) ไถคติริยะ สंहิตา (ไถคติริยะ สंहิตา) และ วาซสเนยิ สंहิตา (วาซสเนยิ สंहิตา)

คัมภีร์สามเวท เป็นคัมภีร์ที่ใกล้ชิดกับคัมภีร์ฤคเวทมากที่สุด ในบรรดาพระเวท ๓ คัมภีร์ เพราะสามเวทประกอบด้วยบทร้อยกรอง ซึ่งส่วนใหญ่นำมาจากฤคเวท คัมภีร์สามเวทใช้สำหรับขับร้องในงานพิธีต่าง ๆ ที่มีการบูชาบวงสรวงด้วยน้ำโสม^๑

คัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท ๓ คัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์ทางศาสนา มีเนื้อหาประเภทเดียวกัน ถ้าวรวมกันเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เรียกว่า ตรีวิททยา (ตรีวิททยา)^๒ หรือไตรเพท (ตรีเวท)

คัมภีร์อถรรพเวท เป็นคัมภีร์สุดท้ายในวรรณคดีพระเวท คำว่า "อถรรพเวท" หมายความว่า พระเวทแห่งอถรรวน หรือความรู้ที่ว่าด้วยเวทมนตร์คาถา อถรรพเวท ประพันธ์เป็นร้อยกรอง เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมืด อำนาจของสิ่ง

^๑ Arthur A. Macdonell, The History of Sanskrit Literature. 2d ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1971), p. 144.

^๒ Ibid. p. 25.

ที่มองไม่เห็น ซึ่งนำโรคนัยไข้เจ็บและโซคร้ายมาสู่มนุษย์ เป็นคัมภีร์ที่ประกอบด้วยเพลง และเวทมนตร์ คำสวดขอความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขจากเทวะและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ สวดขอความคุ้มครองและรักษาโรคจากต้นไม้ นอกจากนี้ยังมีคำเสก คำสาป การทำเสน่ห์ และเวทมนตร์รักษาโรคร้ายต่าง ๆ ให้ความรู้ ความคิดและการปฏิบัติเหล่านี้ ได้มาจากขนบธรรมเนียมโบราณของชนชาวพื้นเมืองเดิมของอินเดีย

๒. วรรณคดีพราหมณะ

คัมภีร์พราหมณะส่วนใหญ่จะอยู่ในระยะเวลาที่ใหม่กว่าวรรณคดีพระเวท ประพันธ์เป็นร้อยแก้วที่ให้คำอธิบายขยายความในคัมภีร์พระเวทแต่ละคัมภีร์ ซึ่งมีดังนี้

คัมภีร์พราหมณะของฤคเวท ได้แก่ ไอคเรย - พราหมณะ (ไอคเรยพราหมณ) และศางชายน - พราหมณะ (ศางชายนพราหมณ) หรือบางที่เรียกว่า เกาษีตกี - พราหมณะ (เกาษีตกีพราหมณ)

คัมภีร์พราหมณะของยชุรเวท คือ ไตคตริย - พราหมณะ (ไตคตริยพราหมณ) และ ศตปลถ - พราหมณะ (ศตปลถพราหมณ)

คัมภีร์พราหมณะของสามเวทมีคัมภีร์ ตานพย - มหาพราหมณะ (ตานพยมหาพราหมณ) บางที่เรียกว่า ญูจวิงสะ - พราหมณะ (ญูจวิงสะพราหมณ) หรือ เปราช - พราหมณะ (เปราชพราหมณ) และคัมภีร์ไซมินีย - พราหมณะ (ไซมินียพราหมณ)

คัมภีร์พราหมณะของอถรรพเวท คือ โคปลถ - พราหมณะ (โคปลถพราหมณ) คัมภีร์เหล่านี้ประพันธ์ขึ้นในราว ๘๐๐ ปี ถึง ๕๐๐ ปี ก่อนคริสตกักราช (ประมาณ ๒๕๐ ปี ถึงประมาณ ๕๐ ปี ก่อนพุทธศักราช)^๑

^๑Ibid. p. 171.

๓. วรรณคดีสุทร

สุทร แปลว่า เส้นสาย มาจาก สิว ชาติ แปลว่า เย็บ ลักษณะของวรรณคดีพระสุทรเป็นกรเก็บเรื่องราวต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่มารวมเข้าด้วยกันโดยประพันธ์เป็นร้อยแก้ว เนื้อความเป็นเรื่องเกี่ยวกับพิธีต่าง ๆ ที่มีมาตั้งแต่สมัยพระเวทพวกหนึ่ง และขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ อีกพวกหนึ่ง โดยมีคำอธิบายถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ การปฏิบัติอย่างสั้น ๆ เท่านั้น วรรณคดีสุทรเกิดในระยะเวลาประมาณ ๕๐๐ ปี ถึง ๒๐๐ ปี ก่อนคริสตกักราช (ประมาณ ๕๐ ปีก่อนพุทธศักราช ถึงประมาณพุทธศักราช ๓๐๐)^๑

คัมภีร์พระสุทรแบ่งเป็น ๒ ประเภทตามแหล่งที่มา

- (๑) คัมภีร์ซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์ ศรุติ (ศรุติ)^๒ คัมภีร์ประเภทนี้เรียกว่า เศรชาติ - สุทร (เศรชาติสุทร) เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงพิธีบวงสรวงอันยิ่งใหญ่ มีไฟตั้งแต่ ๓ กองขึ้นไป มีการประกอบพิธีมากมาย และต้องมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี
- (๒) คัมภีร์อันมีที่มาจากคัมภีร์สมฤติ (สมฤติ)^๓ คัมภีร์ประเภทนี้

^๑ Ibid. p. 206.

^๒ คัมภีร์ ศรุติ (ศรุติ) คือ คัมภีร์ที่เชื่อกันตามประเพณีอินเดียโบราณว่า ฤๅษีต่าง ๆ ผู้รจนาคัมภีร์เหล่านั้น ได้ฟังถ้อยคำมาจากเทพเจ้าโดยตรง แล้วนำมา รจนาคัมภีร์ ได้แก่ คัมภีร์ในยุคพระเวท และพราหมณะ ศรุติ มาจาก สรุ ชาติ แปลว่า ฟัง.

^๓ คัมภีร์สมฤติ (สมฤติ) เป็นคัมภีร์ที่ฤๅษีรจนาคัมภีร์ขึ้นมาจากความจำ สมฤติมาจาก สมฤ ชาติ แปลว่า ความจำ คัมภีร์ศรุติ เป็นที่เชื่อถือของปราชญ์ทั้งหลายมากกว่าคัมภีร์สมฤติ.

เรียกว่า สมารตสูตร (สมารตสูตร) แยกออกเป็น คฤหยสูตร (คฤหยสูตร) และ
ชรรรมสูตร (ชรรรมสูตร)

คฤหยสูตร เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงพิธีและการปฏิบัติมากมายอันเกี่ยวกับ
ชีวิตในครัวเรือน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เป็นพิธีที่กระทำโดยหัวหน้าครอบครัวและ
ภรรยา ไม่ต้องมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี แต่อย่างไรก็ตาม คฤหยสูตรก็ยังอ้างอิง
ถึง เสาารตสูตรด้วย คัมภีร์คฤหยสูตรมีหลายคัมภีร์ เช่น ศ่างขายน*คฤหยสูตร
(ศ่างขายน คฤหยสูตร) อาศวลายน*คฤหยสูตร (อาศวลายน คฤหยสูตร) อาปัสถัมพ
คฤหยสูตร (อาปัสถัมพ คฤหยสูตร) หิริณยเกศิน*คฤหยสูตร (หิริณยเกศิน คฤหยสูตร)
ปารัสกร*คฤหยสูตร (ปารัสกร คฤหยสูตร) ซาทิว*คฤหยสูตร (ซาทิว คฤหยสูตร)
และ โคภิล*คฤหยสูตร (โคภิล คฤหยสูตร) เป็นต้น

ชรรรมสูตร เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ
ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ถือว่าเป็นผลงานทางกฎหมายอันคัมแรกของอินเดีย
คัมภีร์ชรรรมสูตรของอินเดียมีหลายคัมภีร์ เช่น มานว*ชรรรมสูตร (มานว ชรรรมสูตร)
อาปัสถัมพ*ชรรรมสูตร (อาปัสถัมพ ชรรรมสูตร) เคาตม*ชรรรมสูตร (เคาตม ชรรรมสูตร)
วิษณุ*ชรรรมสูตร (วิษณุ ชรรรมสูตร) และ เพาชายน*ชรรรมสูตร (เพาชายน ชรรรมสูตร)
เป็นต้น

๔. วรรณคดีมหากาพย์

วรรณคดีมหากาพย์ เป็นเรื่องของการสฤคิวิกรมกล้าหาญของวีรบุรุษ

---

*มหากาพย์ในที่นี้หมายถึง มหากาพย์ (epics) ตามความเห็นของ
นักปราชญ์ทางตะวันตก.

และมีอิทธิปาฏิหาริย์ เกี่ยวข้องด้วยเรื่องของทวยเทพ วรรณคดีมหากาพย์เหล่านี้ ประพันธ์เป็นร้อยกรองทั้งสิ้น มหากาพย์ของอินเดียที่นักปราชญ์ตะวันตกยกย่องมี ๒ เรื่อง คือ มหากาเวต และ รามยณ วรรณคดีมหากาพย์เกิดขึ้นในราวประมาณ ๕๐๐ ปี ถึง ๕๐ ปี ก่อนคริสตกักราช (ประมาณ ๕๐ ปี ก่อนพุทธศักราชถึงพุทธศักราช ๕๐๐)^๒

๕. วรรณคดีปุราณะ

คำว่า ปุราณะ ตามศัพท์หมายความว่า "เก่าแก่" แต่ในวรรณคดี สันสกฤต "ปุราณะ" มีความหมายเฉพาะมุ่งถึงคัมภีร์หรือวรรณคดีประเภทหนึ่งที่กล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นมาแต่โบราณ

วรรณคดีปุราณะมีลักษณะเหมือนตำนาน เป็นคัมภีร์ทางศาสนาในศาสนา ฮินดู เรื่องราวในคัมภีร์ปุราณะ มีทั้งการสร้างจักรวาล การพรณนาถึงโลกในแง่ นิยาย หลักแหล่ง อายุของจักรวาล วิกรรมของทวยเทพ ฤๅษี และวีรบุรุษตั้งแต่ครั้ง โบราณ มีเรื่องราวเกี่ยวกับการอวตารของพระวิษณุ พงศาวดารของกษัตริย์สุริยวงศ์ และจันทรวงศ์ กล่าวถึง พระนามพันพระนามของพระวิษณุ และพระนามของพระศิวะ

มหากาพย์ตามประเพณีของอินเดียมี ๒ เรื่อง คือ :- กุมารสมภพ (กุมารสังว), รฆุวงศ์ (รฆุวงศ์), ภัฏฐิกากาพย์ (ภฏฐิกาวย), กิราตารจุนียะ (กิราตารจุนี), ศิคุปาลวระ (ศิคุปาลว), และ ไนษชียะ หรือ ไนษจริต (ไนษชีย, ไนษจริต) มหากาพย์เหล่านี้ไม่ได้รับความยกย่องเท่ามหากาเวต และ รามยณ.

^๒ Arthur A. Macdonell, The History of Sanskrit Literature.

นอกจากนี้ยังมีเรื่องหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบูชาวงสรวงทวยเทพด้วยวิธีสวดอ้อนวอน การบำเพ็ญตะบะด้วยการอดอาหาร การถวายเครื่องสังเวก้าน การจัดงานนักษัตรฤกษ์ และการจาริกแสวงบุญ^๑ คัมภีร์ปุราณะมี ๑๘ คัมภีร์ คือ วิษณุ - ปุราณะ (วิษณุปุราณะ), ภาควต - ปุราณะ (ภาควตปุราณะ), นารทีย - ปุราณะ (นารทีย - ปุราณะ), ครุฑ - ปุราณะ (ครุฑปุราณะ), ปัทม - ปุราณะ (ปัทมปุราณะ), วราท - ปุราณะ (วราทปุราณะ), พรหม - ปุราณะ (พรหมปุราณะ), พรหมานท - ปุราณะ (พรหมานทปุราณะ), พรหมไววรท - ปุราณะ (พรหมไววรทปุราณะ), มารุกถเทย - ปุราณะ (มารุกถเทยปุราณะ), ภวิษย - ปุราณะ (ภวิษยปุราณะ), วามน - ปุราณะ (วามนปุราณะ), วายู - ปุราณะ (วายุปุราณะ), ลิงค - ปุราณะ (ลิตปุราณะ), สกานท - ปุราณะ (สกานทปุราณะ), อัคนิ - ปุราณะ (อคุนิปุราณะ), มัตสย - ปุราณะ (มตสยปุราณะ), และ กูรม - ปุราณะ (กูรมปุราณะ)

ความหมายของอุปนิษัต

ชาวอินเดียเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมรุ่งเรืองมาเป็นเวลานาน มีประเพณีต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อนและผูกพันอยู่กับพิธีเกี่ยวกับชีวิต นับแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งเรียกว่า

^๑ Ibid. p. 252.

พิธีสังสการ (สังสการ) อันเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งกำหนดให้กระทำในระยะเวลาต่าง ๆ

P.V. Kane อธิบายว่า เคาตม ธรรมสูตร (เคาตม ธรรมสูตร) จำนวนสังสการไว้ ๔๐ พิธี สังสการประกาศ (สังสการ ประกาศ) กล่าวไว้ ๒๕ พิธี และไวชานสะ สมารตสูตร (ไวชานสะ สมารตสูตร) กล่าวถึงเพียง ๑๘ พิธี

P.V. Kane, History of Dharmasāstra. 2 : 1 2d ed. (Poona: Bhandarkar, Oriental Research Institute, 1974), p. 139.

แต่ C. Lanman และ P. Thomas กล่าวว่า สังสการที่สำคัญมี ๑๒ พิธี คือ ครอบงาษานหรือครภลัมภนะ (ครภาษาน, ครภลภน) คือ พิธีที่กระทำเพื่อขอให้โคบุตรที่เก่งและสวยงาม, ปุงสวนะ (ปุงสวณ) คือ พิธีขอโคบุตรในครรภ์เป็นชาย สิมันโตนันยัน (สิมันโตนนยณ) คือ พิธีแหวกนมมารดาในขณะที่ตั้งครรภ์เดือนที่ ๓ เพื่อให้เด็กในครรภ์ปลอดภัยจากวิญญาณที่มุ่งร้าย, ซาตกรรม (ซาตกรรม) เป็นพิธีที่กระทำเมื่อเด็กเกิดแล้ว ๑๐ วัน เพื่อให้เด็กเก่ง มีสติปัญญาเฉียบแหลม มังคังมันคง และอายุยืน นามกรรม (นามกรรม) คือ พิธีตั้งชื่อให้เด็ก, นิษกรรมณ (นิษกรรมณ) คือ พิธีนำเด็กออกนอกบ้านเป็นครั้งแรก กระทำเมื่อเด็กมีอายุประมาณ ๔ เดือน, อันนปราศนะ (อนนปราศน) คือ พิธีเริ่มป้อนอาหารให้แก่เด็กเป็นครั้งแรก ซึ่งกระทำเมื่อเด็กมีอายุประมาณ ๕, ๖ เดือน, เจาพะ หรือเจาทะ หรือ จูทากรรม (เจาพ, เจาท, จูทากรรม) คือ การโกนผมของเด็กแล้วไว้จุก กระทำเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ ๑ - ๓ ปี, อุปนัน (อุปนน) , เกศานต์ (เกศานต) คือ พิธีโกนจุก กระทำเมื่ออายุประมาณ ๑๖-๒๔ ปี, สมาวรตน (สมาวรตน) พิธีอาบน้ำเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว. ต่อจากนั้นก็กลับบ้านของตน และพิธีแต่งงาน (วิวาห) Sir Moneir Moneir Williams กล่าวว่า พิธีอันปราศนะ และพิธีแต่งงานเพียง ๒ พิธีเท่านั้นที่ยอมให้คนในวรรณะศูทรกระทำได้

Charles Rockwell Lanman, A Sanskrit Reader. 18th ed. (Cambridge : Harward University Press, 1971), p. 346.

P. Thomas, Hindu Religion Custom, and Maner. 5th ed. (Bombay : D.B. Taraporevala Sons & Co, 1971), p. 78.

Sir Monier Monier Williams, Non - Christian Religious System. "Hinduism" (New York : Pott, Young & Co, 1880), p. 60.

ของชีวิต จุดประสงค์ของการกระทำพิธีนี้ เพื่อให้ร่างกายบริสุทธิ์จากมลทินทั้งปวง พิธีอุปนัย เป็นพิธีที่สำคัญยิ่งพิธีหนึ่งในบรรดาสังสการทั้งหลาย ชายในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์ (ไวศย) ทุกคนต้องเข้าพิธีอุปนัยเป็นพรหมจารี เพื่อศึกษาพระเวท อันเป็นช่วยชีวิตหนึ่ง หรือเรียกว่าอาศรมที่หนึ่ง^๒ ของชาวอินเดีย ชายคนใดไม่เข้า

^๑ P.V. Kane, History of Dharmasāstra. II. 1.189.

P. Thomas, Hindu Religion, Customs and Maners. p. 78.

^๒ ชาวอารยันอินเดียกำหนดชีวิตของเขาไว้เป็น ๔ ระยะเวลา เรียกว่า อาศรมสี่ อาศรมที่หนึ่งเรียกว่าพรหมจรรย์ เป็นระยะที่กำลังเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ ระยะนี้ นับตั้งแต่เข้าพิธีอุปนัย เป็นนักศึกษา จนกระทั่งศึกษาจบ ผู้ที่อยู่ในอาศรมนี้เรียกว่า พรหมจารี มีอายุประมาณ ๘ - ๒๕ ปี อาศรมที่สองคือ คฤหัสถ์ เป็นระยะครองเรือน แต่งงาน สร้างหลักฐาน ดำเนินชีวิตในสังคม ทำพิธีบูชาวงศวงศ์เทพเจ้าและบรรพบุรุษ มีอายุประมาณ ๒๕ - ๕๐ ปี อาศรมที่สามคือ วานปรสธ เป็นระยะที่ละชีวิตการ ครองเรือน มาดำเนินชีวิตเป็นฤษีอยู่ในป่า อายุประมาณ ๕๐ - ๗๐ ปี คือ เมื่อร่างกาย เริ่มมีริ้วรอยเหี่ยวช่น ผมเริ่มเปลี่ยนเป็นสีดอกเลา แสดงถึงความชราเข้าครอบงำ อาศรมที่สี่ คือ สันนยาสะ เป็นระยะที่บำเพ็ญตนแสวงหาความจริงอันสูงสุด ซึ่งจะนำไป สู่ความหลุดพ้นหรือมรรควิมกษะ ระยะนี้เป็นระยะสุดท้ายของชีวิต ผู้ที่อยู่ในอาศรมนี้ เรียกว่า สันนยาสิน ปกติอายุประมาณ ๗๐ ปีล่วงแล้ว ทั้งนี้ยกเว้นผู้ที่เป็พรหมจารีแล้ว ไม่ยอมกลับมาเกี่ยวข้องกับทางโลกอีก แต่ก้าวไปสู่อาศรมที่ ๔ คือ สันนยาสินเลยทีเดียว สันนยาสินที่กล่าวที่หลังนี้อาจจะมีอายุเพียงใดก็ได้

P.V. Kane, History of Dharmasāstra. II. 1.4.6 f.f.

และ

S. Radhakrishnan, Religion and Society. (London : Allen and Unwin, 1966), pp. 164 - 165.

พิธีอุปนัยน์คำกำหนดจะถูกเรียกว่าเป็น ปติตสาวีตริกะ (ปติตสาวีตริก) หรือ
 วราตยะ (วราตย)^๒ และชายคนนั้นจะเป็นผู้ที่สังคัมรังเกียจ ไม่มีครูหรืออาจารย์
 ผู้ไต่สอนสอนพระเวทให้ ไม่มีผู้ใดกระทำพิธีบูชาวงสรวงให้ แม้จะหาผู้ที่แต่งงานด้วย
 ก็ยาก และไม่มีแม่แต่ผู้ที่จะคบหาสมาคมด้วย ชายคนใดที่มีบรรพบุรุษที่ไม่เข้าพิธี
 อุปนัยน์ซ้ำซ้อนกันถึงสามชั่วคน คือ ตั้งแต่ ทวค (ปรปิตามท), ปู่ (ปิตามท), และ

^๑ Śān. G.S. II. 1.9.

Āsv. G.S. I. 19.8.

^๒ M.S. II. 39.

ata ūrdhvaṃ trayo'pyete yathākālamasaṃskṛtāḥ /
 sāvitṛīpatitā vrātyā bhavantyāryavigarhitāḥ //

Yāj. S. I. 38.

ata ūrdhvaṃ patantayete sarvadharmavahiskṛtāḥ /
 sāvitṛīpatitā vrātyā vrātayastomādrte kratoh //

Viś. Dh. 27.27.

^๓ Āsv. G.S. I. 18.9.

Go. G.S. II. 10.5 - 6.

M.S. II. 39.

Yāj. S.I. 38.

E. Washburn Hopkins, Family life and Social Custom as They Appear in the Sutras. in Rapson, E.J., The Cambridge History of India. Vol. I, 3rd ed. Ancient India (Cambridge University Press, 1922), p. 235.

ก็จะได้รับผลบาปหรือความผิดทั้งกล่าวแล้วนี้ด้วย แต่อย่างไรก็ดี บุคคลเหล่านี้ก็มีโอกาสที่จะกระทำกรรมทานตนเพื่อลบล้างความผิดนี้ไ้ ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป^๑ ผู้ที่ผ่านพิธีอุปนัยแล้วเรียกว่าเป็นทวิชะ (ทวิช) หมายถึงเป็นผู้เกิดสองครั้ง ครั้งแรกเกิดจากครรภ์มารดา ครั้งที่สองเกิดโดยพิธีศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา คือ พิธีอุปนัยนั่นเอง^๒

คำว่า อุปนัย^๓ มาจากอุปสรรค "อุป" แปลว่า ไกล, มั่น และธาตุ "นิ" ซึ่งแปลว่า นำมา อุปนัยเป็นพิธีทางศาสนา คือการนำเด็กผู้เข้าพิธีเข้าสู่ชีวิต

^๑ Pār. G.S. II. 5.43.

อุปนัย ๓ หน้า ๑๐๐.

^๒ Gau. Dh. I. 8.

Vas. Dh. II. 2 - 3.

Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. 4th ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1969), p. 67.

Swami Tattwananda, Ancient Indian Culture at a Glance. (New Delhi : Oxford Book Company, 1962), p. 78.

^๓P.V. Kene อธิบายไว้ใน History of Dharmasāstra. II.1.268. ว่าในคัมภีร์มานว ใช้คำว่า อุปนายน แทน อุปนยน และในคัมภีร์การุณ คฤหยสูตร (๔๑.๑) กล่าวว่า คำ อุปนาย, อุปนยน, เมญูชีพนธน, พฏกรณ และ วรตพณฺช เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน.

004509

การเป็นนักศึกษาเพื่อศึกษาพระเวท และเป็นการนำเด็กส่งให้แก่อาจารย์^๑ ซึ่งนับแต่พิธีนี้แล้ว เด็กผู้นั้นจะต้องพำนักอยู่กับอาจารย์ของเขาตลอดระยะเวลาการศึกษา และดำเนินชีวิตอย่างบริสุทธิ ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ที่อยู่ในระยะศึกษานี้เรียกว่า พรหมจารี (พรหมจารี) ส่วนผู้สอนพระเวทเรียกว่า อาจารย์ (อาจารย์)^๒

^๑ Ibid. p. 268.

R.C. Majumdar, Ancient India. 7th ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1974), p. 91.

Abbe J.A. Dubois, Hindu Manners, Customs and Caremonies. 3d ed. (London : The Charendon Press, 1906), p. 161.

Sir Monier Monier Williams, A Sanskrit-English Dictionary. 6th ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1970), p.201.

อธิบายว่า อุปนัยน์ หมายถึงพิธีที่อาจารย์พาเด็กชายเข้ามาข้างหน้าและประกอบพิธีรับตัว พร้อมทั้งสวมค้ายศกีสถิตให้ พิธีเช่นนี้จะทำให้เด็กผู้ชายพิธีมีฐานะเป็นทวิชะ คือ ถือว่าเกิดอีกเป็นครั้งที่สอง อันเป็นการเกิดโดยพิธีทางศาสนาและทำให้เขามีโอกาสท่องหรือศึกษาพระเวทได้.

^๒ Gau. Dh. I. 9.

^๓ Ap. Dh. I. 1.1.14.

จุดประสงค์ของพิธีอุปนัย

ชาวอินเดียโบราณมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีมลทินติดกายมาตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา แต่จะหมดไปไ้โดยวการกระทำพิธีสังสการะ^๑ พิธีอุปนัยเป็นพิธีสังสการะที่สำคัญที่สุดพิธีหนึ่ง กังนั้น จุดประสงค์ประการหนึ่งคือ เพื่อให้ร่างกายบริสุทธิ์หมดมลทินทั้งปวงก่อนที่จะลงมือศึกษาพระเวทอันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง และเพื่อให้เกิดศิริมงคลแก่ผู้เข้าพิธี ให้เขามีความรุ่งเรืองมั่นคงในการดำเนินชีวิตในภายหน้า ซึ่งสังเกตได้จากข้อความในมนุสมฤติว่า "พราหมณ์ผู้ใดปรารถนาความรู้ความชำนาญ เป็นเลิศในพระเวททั้งสามก็จะเข้าพิธีอุปนัยเมื่ออายุ ๕ ปี กษัตริย์ผู้ต้องการเป็นผู้มีอำนาจมากก็จะเข้าพิธีเมื่ออายุ ๖ ปี และแพศย์ผู้ประสงค์ความสำเร็จในการค้าตลอกไป ก็จะเข้าพิธีเมื่ออายุ ๘ ปี"^๒ เป็นต้น จุดประสงค์ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือ เป็นการประกาศรับผู้เข้าพิธีซึ่งฝากตัวเข้ามาเป็นศิษย์เพื่อจะเรียนพระเวทจากอาจารย์ผู้กระทำพิธีให้เขาได้ ตั้งแต่พิธีอุปนัยเป็นต้นไป กับทั้งเป็นการประกาศว่าเขาเป็น

^๑M.S. II. 27, 28.

gārbhairhomairjātakarmacaudamaujjīnibandhanaih /
 baijikam gārbhikam caino dvijānāmapamrjyate // 27 //
 khādhyāyena vratairhomaistraividylenejyayā sutaih /
 mahāyajñaiśca yajñaiśca brāhmīyaṃ kriyate tanuh // 28 //

มลทิน (เอนส์) ของคนนั้นเนื่องมาจากเชื้อของฝ่ายบิดา (ไฟติก) และจากครรภ์ของมารดา (คารวิก).

^๒M.S. II. 37.

brahmavarcasakāmasya kāryaṃ viprasya pañcame /
 rājñe balārthinah śaṣṭhe vaiśyasyehārthino'stme //

ทวิชะแล้วสามารถกระทำพิธีบวงสรวงทางศาสนาได้^๑ และพิธีนี้ยังเป็นการทำให้เขา
ได้รับรู้การเกิดใหม่อันศักดิ์สิทธิ์นี้ด้วยตัวเอง นอกจากนี้ยังเพื่อเป็นการแนะนำระเบียบ
ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่จะกระทำเมื่อเขาเป็นพรหมจารีแล้ว ดังข้อความจากมนุสมฤติที่ว่า

"คังนั้น จึงมีกฎสำหรับพิธีอุปนัยของผู้ที่เกิดสองครั้ง ซึ่งทำให้รู้ให้เห็นการ
เกิดใหม่ และจะไครุหนาที้ที่จะตองกระทำหลังจากนั้น"^๒

ผู้มีสิทธิ์เข้าพิธีอุปนัย

ความคิดในเรื่องการแบ่งชั้นของคนในสังคมชาวอินเดียนั้นมีมาตั้งแต่สมัย
พระเวท ในระยะเริ่มแรกมีการแบ่งแยกเป็น ๒ วรรณะเท่านั้น คือ เป็นการแบ่งแยก
ระหว่างชนเผ่าอารยันซึ่งมีผิวขาวกับชาวพื้นเมืองเดิมซึ่งมีผิวดำ คนทั้งสองพวกซึ่ง
ต่างกันอย่างมากในเรื่องผิวหรือวรรณะ ต่างไม่ยอมปะปนกัน โดยเฉพาะพวกอารยัน
ถือตัวว่าเป็นชาติที่มีความเจริญกว่า จึงรังเกียจชนผิวดำชาวพื้นเมือง และเมื่อได้ชัย
ชนะก็จับชาวพื้นเมืองมาไ้แรงงานเป็นพวกทาส หรือทาสย์ ซึ่งต่อมาในสมัยหลัง พวกนี้
ถูกเรียกว่าพวกอนารยชน^๓ (อนารย หรือ NonAryan)

^๑ "เด็กชายจะไม่ได้รับอนุญาตให้กระทำพิธีทางศาสนาก่อนที่จะได้รับพิธีแต่งตั้ง
ด้วยสายคาดเอว (เมชลา) ก่อนที่เขาจะเข้าพิธีอุปนัยนั้น เขามีฐานะเท่ากับศูทร".

Bau. Dh. 1.2.3.6.

^๒ M.S. II. 68.

esa prokto dvijātīnāmaupanāyanik vidhih /
utpattivyañjakah puṇyah karmayogam nibodhata //

^๓ Arthur A. Macdonell, The History of Sanskrit Literature.

2d ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1971), p. 129.

ในระยะต่อมา มีการแบ่งชั้นของคนออกเป็น ๔ วรรณะ คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร ความคิดนี้มีปรากฏในปุรุษสุกตะ (ปุรุษสุกต) ของคัมภีร์ฤคเวท^๑ ซึ่งถือกันว่าประพันธ์ขึ้นในระยะหลังสุดของสมัยฤคเวท พวกที่ถูกจัดว่าอยู่ในวรรณะที่ต่ำสุด หรือศูทรนั้นคือพวกชาวพื้นเมืองเดิม ความคิดในเรื่องระบบวรรณะทั้งสี่นั้น เข้าใจว่าในระยะเริ่มแรกยังไม่เคร่งครัดนัก แต่ในระยะต่อมาก็กลายเป็นความคิดที่ถาวร มีธรรมสูตรต่าง ๆ รับรอง จนมีผลให้วรรณะทั้ง ๔ มีวิถีทางดำเนินชีวิตต่างกัน^๒ แต่ละวรรณะมีสิทธิและหน้าที่อันแบ่งแยกกัน แต่อย่างไรก็ตาม ศูทรก็เป็นพวกที่ถูกรังเกียจเหยียดหยามมาเป็นเวลานานแล้ว และเข้าใจว่าศูทรจะไม่มีโอกาสได้เข้าพิธีอุปนัยนเลย ตั้งแต่สมัยพระเวท คงจะสังเกตได้จากข้อความในไตรทริยสังหิตา ซึ่งเป็นสังหิตาของคัมภีร์ยชุรเวทระบุว่า ศูทรไม่สมควรที่จะเข้าพิธีบูชาบวงสรวงใด ๆ โดยให้เหตุผลว่า ในการสร้างบุคคลสี่วรรณะขึ้นมานั้น วรรณะพราหมณ์จะสร้างขึ้นมาก่อนเกี่ยวกับพระอัคนี ต่อมาเมื่อสร้างบุคคลในวรรณะราชันยะ (ซึ่งได้แก่วรรณะกษัตริย์) ก็สร้างขึ้นมาพร้อมกับพระอินทร์ บุคคลในวรรณะแพศย์นั้นสร้างขึ้นมาร่วมวิศเวทเวท ส่วนบุคคลในวรรณะศูทรเมื่อสร้างขึ้นมา หากได้มีการสร้างเทวะองค์ใด ๆ ขึ้นมาพร้อมกันไม่ จึงแสดงถึงความไม่คู่ควรของศูทรที่จะเกี่ยวข้องกับพิธีสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทวะ

^๑ R.V. X. 90.

^๒ M.S. I. 88 - 91 และ Vas. Dh. II. 13 - 20 กล่าวถึงหน้าที่ของชาวอินเดียนในแต่ละวรรณะว่า พราหมณ์มีหน้าที่ศึกษาพระเวท สอนพระเวท เป็นผู้ประกอบพิธีบูชาบวงสรวงกระทำพิธีสังเวย และรับของคอบแทนจากการกระทำพิธีเหล่านั้น กษัตริย์มีหน้าที่รักษาป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน บูชาบวงสรวง และศึกษาพระเวท แพศย์มีหน้าที่บูชาบวงสรวงและศึกษาพระเวท แต่กิจอันสำคัญคือการปศุสัตว์ การกลสิกรรม การพาณิชย์ และให้เงินกู้ ส่วนศูทรนั้นมีหน้าที่เพียงรับใช้คนในวรรณะสูงทั้งสามเท่านั้น.

บุคคลในสามวรรณะแรกนั้นมีความสัมพันธ์กับเทวะต่าง ๆ อยู่แล้ว ตั้งแต่เริ่มสร้างขึ้นมา
 จึงอาจเข้าพิธีที่เกี่ยวข้องกับเทวะได้^๑ แม้ข้อความเหล่านี้จะไม่ไคร่ระบุแน่นอนลงไปว่า
 ห้ามศูทรเข้าพิธีอุปนัยก็ตาม แต่พิธีอุปนัยก็เป็นพิธีทางศาสนาที่สำคัญยิ่งของชาวอารยัน
 อินเดีย และเกี่ยวข้องกับเทวะตลอดพิธี ดังนั้นหน้าที่ศูทรจะไม่มีโอกาสได้เข้าพิธีด้วย
 อย่างไม่ก็ตาม ต่อมาในสมัยพระศูทร คัมภีร์พระศูทรต่าง ๆ ได้กำหนดแน่นอนลงไปว่า
 วรรณะสูงทั้งสามคือ พราหมณ์^๒ กษัตริย์ และแพศย์ เท่านั้น ที่ได้เข้าพิธีอุปนัย^๓
 พวกศูทรถูกเหยียดหยามว่าค่าทรามไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าพิธีอุปนัย เพื่อจะเป็นทวิชะ
 และศึกษาพระเวท ไม่มีสิทธิแม้จะฟังเสียงท่องบทสวดพระเวท ศูทรจึงไม่ได้อธิว่าเป็น
 ทวิชะ หรือผู้เกิดสองครั้งเหมือนบุคคลในวรรณะสูงทั้งสาม

ดังได้กล่าวแล้วว่า คัมภีร์พระศูทรกำหนดว่า ผู้ที่จะได้เข้าพิธีอุปนัยจะต้อง
 เป็นผู้ที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์ เท่านั้น แต่ก็มีคัมภีร์คฤห्यศูทร

^๑Tait. S. VII. i.1.5.

Tasmāt sūdro yajñe'navaklpto na hi devatāḥ anvasrjyanta /
 ไคตติรีย - สังหิตา VII. 1.1.4 - 5 ระบุว่า เทพประจำชาติเป็นผู้
 สร้างเทวะทั้งหลายและมีมนุษย์ทั้ง ๔ วรรณะขึ้นมา

^๒พหุพราณะ อ้างถึงโดย Kane, P.V., History of Dharmasāstra.
 II. 1.298 กล่าวว่า หญิงที่มีลูกชายกับชายคู่ ถ้าทั้งพ่อที่เป็นชายคู่ และทั้งแม่ผู้ให้
 กำเนิดเป็นผู้ที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์ทั้งคู่ ลูกชายก็มีสิทธิที่จะเข้าพิธีอุปนัยได้ แต่มี
 สิทธิที่จะทำพิธีอุปนัยเพียงในรูปแบบของคณพิการเท่านั้น ฎุพท์ที่ ๓ หน้า ๘๒.

^๓Vis. Dh. II. 5.1 - 3.

Āp. Dh. I. 1.1.5 - 6.

Vas. Dh. XXXVII. 10.

บางคัมภีร์ยอมรับให้พวกที่ต่ำกว่าวรรณะสูงทั้งสามนั้นเข้าพิธีได้ พวกนั้นคือพวก รถการ^๑ พวกรถการ คือพวกที่เกิดจากพ่อวรรณะแพศย์ และแม่วรรณะศูทร^๒ ซึ่งบุตรที่เกิดมาก็ย่อมจะถูกจัดว่าต่ำกว่าวรรณะของพ่อ^๓

ส่วนสตรีนั้นมีโอกาสได้เข้าพิธีอุปนัยในสมัยพระเวท แต่ในระยะต่อมาความนิยมให้สตรีศึกษาพระเวทเสื่อมลง สตรีจึงหมดโอกาสที่จะได้เข้าพิธีอุปนัย ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในบทต่อไป^๔

อายุของผู้เข้าพิธีอุปนัย

อายุของผู้เข้าพิธีอุปนัยมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวรรณะ โดยปกติเด็กชายในวรรณะพราหมณ์จะเข้าพิธีตั้งแต่อายุ ๘ ปี ไม่เกิน ๑๖ ปี ส่วนผู้ที่อยู่ในวรรณะกษัตริย์จะเข้าพิธีตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี ไม่เกิน ๒๒ ปี แต่ผู้ที่อยู่ในวรรณะแพศย์

^๑Bhār. G.S. I.I. อ้างถึงโดย P.V. Kane, History of Dharmaśāstra. II. I. 276.

Bau. G.S. II. 5.8, 9 อ้างถึงโดย Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. p. 174.

^๒Bau. Dh. I. 9.17.6.

^๓M.S. X : 5 - 7.

^๔ดูบทที่ ๓ หน้า ๘๓.

จะเข้าพิธีอุปนัยนี้ตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี และไม่เกิน ๒๔ ปี ถ้าพ้นกำหนดนี้แล้ว ผู้ใดไม่เข้าพิธีอุปนัย ผู้นั้นก็ถือว่าเป็น ปติศสาวีตริกะ หรือ วราตยะ ดังกล่าวแล้วข้างต้น^๒

^๑Sān. GS. II. 1.1 - 3.

Āsv. GS. I. 19.1 - 8.

Āp. GS. 4.10.2 - 3.

Pār. GS. II. 2.1 - 9.

Khā. GS. II. 4.1 - 4.

Go. GS. II. 10.1 - 6.

M.S. II. 36, 38.

garbhāstame'bde kurvīta brāhmanasyopanā yanam /
garbhādekādase rajño garbhāttu dvādaśe viśah // 36 //

āṣoḍaśāḍbrāhmanasya sāvitri nātivartate /

ādvāvimsātkstrabandhorācaturvimsatervisah // 38 //

ดู M.S. II. 37 เชิงอรรด หน้า ๑๗.

Yāj. S. I. 37.

āṣoḍaśāḍādvāvimsāccaturvimsācca vatsarāt /

brahmatksatriviśam kāle aupanāyanikah purah //

Āp. Dh. I. 1.1.19 - 27.

Gau. Dh. I. 5 - 6, 11, 14.

Bau. Dh. I. 2.3.7 - 9, 12.

Viś. Dh. XXVII. 15 - 17.

Vas. Dh. XI. 49 - 51, XI. 71 - 73.

^๒ดูหน้า ๑๘.

อายุของผู้เข้าพิธีอุปนัยน์ ที่แตกต่างไปจากปกติ นั้น เนื่องมาจากบางคัมภีร์กำหนดคุณสมบัติพิเศษเฉพาะอย่างใหญ่เข้าพิธีใดเลือก เช่น ผู้ใดปรารถนาจะเป็นผู้ที่มีความสามารถทุกอย่าง เป็นเลิศก็ให้เข้าพิธีในอายุ ๗ ปี ผู้ใดประสงค์จะมีอายุยืนนานก็ให้เข้าพิธีในอายุ ๘ ปี ผู้ใดปรารถนาจะเป็นผู้มีพลังแข็งแรงสมกับเป็นลูกผู้ชายก็ให้เข้าพิธีในอายุ ๙ ปี ส่วนผู้ปรารถนาจะเป็นผู้มีอาหารอุดมสมบูรณ์ ก็ต้องเข้าพิธีในอายุ ๑๐ ปี หรือผู้ต้องการจะเป็นผู้มีกำลังมากก็ควรให้เข้าพิธีในอายุ ๑๑ ปี และผู้ใดประสงค์จะมีฝูงวัวควายเป็นอันมากในภายหลัง ก็จะต้องเข้าพิธีในอายุ ๑๒ ปี^๑ นอกจากนี้พรหมณ์ผู้ใดต้องการความรู้ความชำนาญ เป็นเลิศในพระเวทก็จะต้องเข้าพิธีในอายุ ๕ ปี กษัตริย์ผู้ปรารถนาเป็นผู้มีอำนาจมากก็ให้เข้าพิธีในอายุ ๖ ปี และแพทย์ผู้ประสงค์ความสำเร็จในคานธุรกีจตลอดไปก็จะต้องเข้าพิธีในอายุ ๘ ปี^๒

จะเห็นว่าผู้เข้าพิธีที่อายุน้อยที่สุดได้แก่ผู้ที่อยู่ในวรรณะพรหมณ์รองลงมา เป็นวรรณะกษัตริย์ และผู้เข้าพิธีที่อายุมากที่สุดคือผู้ที่อยู่ในวรรณะแพศย์ เป็นที่น่าสังเกตอีกว่าแม้อายุของผู้เข้าพิธีอุปนัยน์จะเปลี่ยนแปลงไปจากปกติบ้างก็ตาม แต่ขอบเขตสิ้นสุดอายุของการเข้าพิธีอุปนัยน์นั้นยังคงเดิมทุกวรรณะ

^๑ Āp. Dh. I. 1.1.28.

^๒ M.S. II. 37.

brahmavarcasakāmasya kāryam viprasya pañcame /

rājñe balārthinah śasthe vaiśyasyehārthino'stme //

กำหนดเวลาในการประกอบพิธีอุปนัย

นอกจากอายุของผู้เข้าพิธีอุปนัยแล้ว เวลาที่จะประกอบพิธีอุปนัยก็มีกำหนดในคัมภีร์ต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวรรณะ วรรณะพราหมณ์จะกระทำพิธีในฤดูใบไม้ผลิ (วสันต) วรรณะกษัตริย์จะกระทำพิธีในฤดูร้อน (ครีษ्म) หรือฤดูหนาว (เหมันต) ส่วนวรรณะแพศย์จะกระทำพิธีในฤดูใบไม้ร่วง^๑ (ศรท) และทุกวรรณะอาจจะกระทำพิธีในฤกษ์ศิวะ (ศิว) ^{๒,๓} หรือฤดูใบไม้ผลิ^๔ ก็ได้

^๑Hir. GS. I. 1.1.4.

Bhār. GS. I. 1 อ้างถึงใน P.V. Kane, History of Dharmasāstra. II. 1.276.

Bau. GS. II. 5.8.9 อ้างถึงใน Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. p. 174.

Bau. Dh. I. 2.3.10.

Āp. Dh. I. 1.1.19.

^๒Bhār. GS. I. 1 อ้างถึงใน P.V. Kane, History of Dharmasāstra. II. 1.276.

^๓ฤกษ์ศิวะ คือ ฤกษ์นำคางหนาว อยู่ในราวเดือน มาฆ และเดือน ผาลศุนรวม ๒ เดือน หรือประมาณกลางเดือนมกราคมถึงกลางเดือนมีนาคม

Sir Monier Monier Williams, Sanskrit - English Dictionary. 6th ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1976); p. 1070.

^๔Bau. GS. II. 5.8, 9 อ้างถึงใน Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. p. 174.

นอกจากนี้ คฤหยสูตรบางคัมภีร์ยังได้กำหนดรายละเอียดลงไปอีกว่า พิธีอุปนัยของ
ทุภวรรณะควรจะทำในบักข์ข้างขึ้น (สุกฺลปฺกษ) ของเดือนทางจันทรคติ^๑ ส่วนพวกร
รถการ^๒ นั้น กำหนดให้กระทำพิธีในฤดูฝน (วรุช)^๓

เครื่องแต่งกายและบริวารของพรหมจารี

พรหมจารีมีเครื่องแต่งกายที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเครื่องแต่งกาย
ของบุคคลธรรมดาอยู่บ้าง ซึ่งจะเริ่มใช้ในวันเข้าพิธีอุปนัย นอกจากเครื่องนุ่งห่ม
โดยตรงแล้ว สายคาดเอว (เมขลา) ไม่เท้า (ทนต์) และสายยัชโญปวีต
(ยชโยปวีต) คือสายสังวาลเส้นค้าย^๔ ก็เป็นส่วนหนึ่งในเครื่องแบบที่พรหมจารีทุกคน
ต้องมี ซึ่งเครื่องนุ่งห่ม ไม่เท้า สายคาดเอว และสายยัชโญปวีตนั้นจะมีลักษณะแตก
ต่างกันไปในแต่ละวรรณะ

เครื่องนุ่งห่ม

เครื่องนุ่งห่มของพรหมจารีแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ เครื่องนุ่งห่มส่วนบน
(อุคฺตฺรีย) ซึ่งในที่นี้จะเรียกว่าเสื้อ และเครื่องนุ่งห่มส่วนล่าง (วาส) ซึ่งในที่นี้จะ
เรียกว่าผ้านุ่ง พรหมจารีทุกคนจะใช้เสื้อที่ทำด้วยหนังสัตว์ ชนิดของหนังสัตว์นี้ก็แตกต่าง

^๑ดูรายละเอียดหน้า ๓๘.

^๒Asv. GS. I. 4.1.

Hir. GS. I. 1.1.5.

^๓ดูรถการ หน้า

^๔Bhār. GS. I. 1 อ้างถึงใน P.V. Kane, History of

Dharmasāstra. II. 1.276.

Bau. GS. II. 5.8.9 อ้างถึงใน Radha Kumud Mookerji,
Ancient Indian Education. p. 174.

กันไปในแต่ละวรรณะ วรรณะพราหมณ์ใช้หนึ่งกวางคำ (การุณ) วรรณะกษัตริย์
ใช้หนึ่งกวางคำ (รุรุ) และวรรณะแพศย์ใช้หนึ่งแพะตัวผู้ (อช)^๑ แต่ถ้าไม่มีหนึ่ง
สัตว์ชนิดต่าง ๆ กิ่งกลาวแลวนั้น ทุกวรรณะอาจใช้หนึ่งวัว^๒ หรือหนึ่งแกะ (อวิก)^๓
แทนก็ได้

ส่วนหน้าที่นึ่งนั้นส่วนใหญ่ใช้ชาติที่ทอจากวัสดุต่าง ๆ วรรณะพราหมณ์กับวรรณะ
กษัตริย์ใช้ชาติที่ทอจากป่าน (ศณ) หรือชาติที่ทอด้วยเยื่อไม้ (เกษาม) หรือฝ้าย (การุปาส)
ก็ได้ ส่วนแพศย์นั้นคงใช้ชาติที่ทอจากขนสัตว์^๔ หรือจะใช้หนึ่งสัตว์ที่สะอาดก็ได้^๕

^๑Pār. GS. II. 5.17 - 19.

Go. GS. II. 10.9.

M.S. II. 41.

kārṣṇarauraavāstāni carmani brahmacāriṇaḥ /
vasīrannānupūrvayena śānaksaumāvīkāni ca //

Viṣ. Dh. 27.20.

Bau. Dh. I. 2.34.

Vas. Dh. XI. 61 - 63.

^๒Pār. GS. II. 5.20.

^๓Ap. GS. I. 1 - 3.7.

^๔Pār. GS. II. 5.16.

Go. GS. II. 10.12.

M.S. II. 41.

Viṣ. Dh. 27.19.

^๕Ap. GS. I. 1.2.40.

แต่อย่างไรก็ตาม คัมภีร์ เคาตม - ธรรมศาสตร์ ได้กำหนดว่าทุภวรรณะอาจใช้ผ้าที่ทอ จากขนสัตว์เป็นผ้านุ่งได้^๑

นอกจากนี้แล้วบางคัมภีร์ยังระบุถึงสีผ้านุ่งของพรหมจารีอีกว่า พรหมณ์จะนุ่ง ผ้าสีขาว (ตุกถ)^๒ หรือสีเหลืองปนแดง (กษาย)^๒ ก็ได้ กษัตริย์จะนุ่งผ้าสีแดงสด (เมามุชิสฺรุ)^๒ หรือสีแดงอ่อน^๒ ก็ได้ ส่วนแพศย์จะนุ่งผ้าสีเหลือง (หริทฺท) หรือ ผ้าที่ทอจากไหมยังไม่พอก (เกาเสย) ก็ได้ หรือทุภวรรณะจะใช้ผ้าไมยอมสีก็ได้^๒ พรหมจารีนุ่งผ้าที่ทอและยอมสี แสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียบรรณสมัยพระสูทรรู้จักทอผ้า และยอมสีผ้านุ่งแล้ว

สายคาคเอา (เมขลา)

สายคาคเอาเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับพรหมจารี พรหมจารีทุกคนจะนับว่าเป็นทวิชะโคกี้คือเมื่อได้รับสายคาคเอาจากอาจารย์ของเขาในพิธีอุปนัยน์ โดยปกติแล้ว พรหมจารีที่อยู่ในวรรณะพรหมณ์จะใช้สายคาคเอาที่ทำด้วยหญ้า ญุชะ (ญุช)^๓

^๑Gau. Dh. I. 17.

^๒Asv. GS. 1.19.11.

Gau. Dh. 1.19 - 20.

Vas. Dh. XI. 64 - 67.

^๓หญามุชะ คือ หญ้าปล่อง, หญ้ามุงกระต่าย (กรมพระจันทา).

กษัตริย์จะใช้สายธนูทำสายคาคเอด ส่วนสายคาคเอดของแพศยันน์ทำด้วยขนสัตว์^๑
 ถ้าพรหมณ์หาหนุมานุชชะมาทำสายคาคเอดไม่ได้ ก็อาจใช้หญ้ากู่ตะ^{๒,๓} (กู่ศ) หรือ
 มูรวา^{๒,๔} (มูรวา) หรืออัครมันคกะ^๕ (อัครมันตก) หรือ พัดพะชะ^๖ (พัดพช) มาทำสาย
 คาคเอดก็ได้ แต่กษัตริย์ที่ไม่มีสายธนูทำสายคาคเอดอาจจะใช้หญ้ากาสะ^๗ (กาศ)

^๑Sān. GS. II. 1.15 - 17.

^๒Āsv. GS. I. 19.12.

Hir. GS. I. 1.1.17.

Pār. GS. II. 5.21, 22.

^๓Āp. Dh. I. 1.2.33 - 36.

Gau. Dh. I. 15.

M.S. II. 42.

maun̄ji triv̄rtsamā ślakṣṇā kāryā viprasya mekhalā /

ksatriyasya tu maur̄ijyā vaiśyasya śanatāntavī //

^๒หญ้ากู่ตะ คือหญ้าคา (กรมพระจันทา).

^๓M.S. II. 42.

Pār. GS. II. 5.24.

^๔หญ้ามูรวา คือหญ้ามันทรง, ผักโหมหลวง, ชะเอม (กรมพระจันทา)

M.S. II. 42.

^๕M.S. II. 42.

Par. GS. II. 5.21.

^๖M.S. II. 42.

^๗Go. GS. II. 10.10.

หรืออัมรินทร์กะ^๑ หรือมฤตยะ^๒ มาทำสายคาดเอวก็ได้ ส่วนแพทย์นั้นอาจใช้เปลือกต้น
 ตามพละ^๓ (ตามพล) หรือป่าน^๔ (ศณ) หรือพิลปะ^๕ หรือมูรวา^๖ และแม่กระทิง
 เชือกผูกวัว^๗ ก็อาจทำสายคาดเอวได้

สายคาดเอวของพรหมจารี^๘ ๓ สาย แต่ละสายจะมีปม ๓ ปม หรือ ๕ ปม
 ก็ได้แล้วแต่ธรรมเนียมของตระกูล

^๑ Paṛ. GS. II. 5.24.

^๒ Āp. Dh. I. 1.2.35.

^๓ Go. GS. II. 10.10.

^๔ M.S. II. 42.

Bau. Dh. I. 2.3.13.

Vas. Dh. XI. 60.

^๕ Vis. Dh. 27.8.

^๖ M.S. II. 42.

Paṛ. GS. II. 5.24.

^๗ Āp. Dh. I. 1.2.37.

^๘ M.S. II. 43.

muñjālābhe tu kartavyāḥ kusāsmantakabalvajaiḥ /
 trivṛtā granthinaikena tribhiḥ pancabhireva vā

ไม้เท้า (ทนต์)

ไม้เท้าเป็นสิ่งที่พรหมจารีทุกคนต้องมี พรหมจารีไม่ว่าจะเดินไปทางใด จะต้องถือไม้เท้าไปด้วยเสมอ ไม้ที่กำหนดให้นำมาทำไม้เท้าได้นั้นมีหลายชนิด และแตกต่างกันไปในแต่ละวรรณะ แต่ส่วนใหญ่พรหมจารีที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์จะใช้ไม้ปลาตะ (ปลาตะ)^๑ มาทำไม้เท้า กษัตริย์ใช้ไม้ไนโครธ (นยโครธ - ไม้ไทร) ส่วนแพศย์ใช้กิ่งไม้อุทุมพร (อุทุมพร - ไม้มะเค็ด) ทำไม้เท้า วรรณะใดจะใช้ไม้พิลวะ (พิลวะ - ไม้มะตูม) ทำไม้เท้า^๒ ก็ได้

^๑ไม้ปลาตะ คือไม้ทองกลาง, ไม้ทองกวาว (กรมพระจันทา).

^๒San. GS. II. 1.18 - 20, 24.

Āsv. GS. I. 19.13, I. 20.1.

Āp. GS. 4.11.16.

Hir. GS. I. 1.1.17.

Pār. GS. II. 5.25 - 28.

Go. GS. II. 10.11.

M.S. II. 45.

brāhmeno bailvapālāsau ksatriyo vāṭaknādirau /
pailavaudumbarau vaiśyo dāṇḍānarhanti dharmatah //

Gau. Dh. I. 22 - 24.

Vas. Dh. XI. 52 - 54.

นอกจากนี้ พรหมจารีในวรรณะกษัตริย์อาจใช้ไม้ชาติระ^{๑,๒} (ชาติริ) หรือ
ไม้วัว^{๑,๓} (วัว) หรืออศวัตตะ^{๑,๔} (อศวัตถ) หรือปิจู^{๑,๕} (ปิจู) และอุทุมพร^{๑,๖}
(อุทุมพร) ทำไม้เท้าก็ได้ ส่วนพรหมจารีที่อยู่ในวรรณะแพศย์อาจใช้ไม้พระ (พร)^{๑,๗}
ไม้ปิจู^{๑,๘} (ปิจู) และอศวัตตะ^{๑,๘} (อศวัตถ) ทำไม้เท้าก็ได้ อย่างไรก็ตาม เคาตม -
ธรรมศาสตร์, เพาชานน - ธรรมศาสตร์ ได้กำหนดว่าทุกรัฐจะอาจใช้ไม้เท้า
ทำด้วยไม้อะไรก็ได้ที่เหมาะสมสำหรับเขาพิธี^{๑,๑๐}

^๑ ไม้ชาติระ คือไม้ตะเคียน

ไม้วัว คือไม้ไทร

ไม้อศวัตตะ คือโพงบายหรือโพงบาย์เรียก

ไม้ปิจู คือไม้มะขาง, ชะเอมเกรือ (กรมพระจันทา)

^๒ M.S. II. 45.

^๓ Ibid. II. 45.

^๔ Gau. Dh. I. 23.

^๕ Āsv. I. 19.13.

^๖ Gau. Dh. I. 23.

^๗ Āp. GS. 4.11.16.

Āp. Dh. I. 1.2.38.

^๘ M.S. II. 45.

Gau. Dh. I. 23.

^๙ Go. GS. II. 10.11.

^{๑๐} Bau. Dh. I. 2.3.14.

Gau. Dh. I. 24.

ความยาวของไม้เท้า

นอกจากคัมภีร์สูตฺรจะกำหนดชนิดของไม้เท้าไว้แล้ว ยังได้กำหนดความยาวของไม้เท้าไว้ด้วย ไม้เท้าของพราหมณ์จะต้องยาวถึงนม ไม้เท้าของกษัตริย์ยาวถึงหน้าอก ไม้เท้าของแพศย์ยาวถึงจมูก^๑ แต่คัมภีร์ต่างชายน - คฤห्यสูตฺร กล่าวกลับกันโดยสิ้นเชิงว่า ไม้เท้าของพราหมณ์ต้องยาวเพียงจมูก ไม้เท้าของกษัตริย์ยาวกว่าของพราหมณ์ คือ ยาวถึงหน้าอก และไม้เท้าของแพศย์ยาวที่สุดคือยาวถึงนม^๒

นอกจากนี้ ไม้เท้าของทุกระดับจะต้องตรง แต่ส่วนปลายสำหรับมือถืออาจจะงอโค้งได้ และต้องเป็นไม้เท้าที่ปราศจากตำหนิใด ๆ ต้องแลดูงามไม่น้อยกว่า ต้องคงเปลือกนอกอยู่ครบ และต้องไม่ถูกไฟไหม้ด้วย^๓ สาเหตุที่กำหนดว่าไม้เท้าต้องไม่มีรอยไหม้ไฟนั้นน่าจะเพื่อป้องกันไม่ให้มีการตัดไม้เท้าให้ตรงด้วยไฟ แต่ต้องการให้ไม้เท้าที่ตรงเองตามธรรมชาติ

^๑M.S. II. 46.

keśāntiko brāhmanasya danḍaḥ kāryaḥ pramānataḥ /
lalāṭasammito rājñāḥ syāttu nāsāntiko viśaḥ //

Vis. Dh. 27.22.

Gau. Dh. I. 26.

Bau. Dh. I. 2.3.14.

Vas. Dh. XI. 55 - 57.

^๒Sān. GS. II. 1.18 - 20.

^๓M.S. II. 47.

Gau. Dh. I. 25.

Vis. Dh. 27.24.

สาเหตุที่พรหมจารีทุกคนต้องมีไม้เท้า นั้น มีกล่าวในคัมภีร์ปารัสกร ฤคหยาสูตรว่า พรหมจารีควรมีไม้เท้าเพื่อประโยชน์แห่งการมีชีวิตที่ยืนยาวนาน เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และเพื่อความรุ่งเรืองของตนเอง^๑ บางคัมภีร์ก็กล่าวว่ามีไม้เท้าไว้เพื่อช่วยเหลือในการท่องเที่ยวไปเพื่อแสวงหาความจริง^๒ แต่บางคัมภีร์ก็กล่าวว่า ไม้เท้ามีไว้เพื่อแสดงว่าแขนทั้งสองของพรหมจารีที่มีไม้เท้าอยู่ในมือนี้ จะป้องกันรักษาพระเวทไว้^๓ ยาจญวาลกยะ (ยาจญวาลกย) กล่าวว่า ไม้เท้าเป็นอาวุธของพรหมจารี เพื่อป้องกันอันตรายในเวลาเขาป่าหาพืช ป้องกันอันตรายในเวลาค่ำมืด หรือในสถานที่ที่ไม่เคยไป เช่น บ่อน้ำหรือแม่น้ำ^๔ P.V. Kane อธิบายว่า ไม้เท้ามีไว้เพื่อประโยชน์ ในการพุงตัวเองเพื่อใช้บังคับฝูงวัวของอาจารย์ ซึ่งพรหมจารีต้องมีหน้าที่ดูแล นอกจากนี้ยังใช้นำทางและป้องกันอันตรายเมื่อไปในที่ไหน ๆ ในเวลาค่ำคืน หรือทางที่ยังไม่เคยไป เป็นต้น^๕

^๑ Par. GS. II. 2.12.

^๒ M. GS. I. 22.11 อ้างถึงใน Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. p. 179.

^๓ Vrāha GS. 6 อ้างถึงใน Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. p. 179.

^๔ Radha Kumud Mookerji, Ancient Indian Education. p. 179.

^๕ P.V. Kane, The History of Dharmśāstra. Vol. II. part. 1. p. 286.

ยัชโญปวีต (ยજโญปวีต)

สายยัชโญปวีต เป็นบริวารอย่างหนึ่งของพรหมจารี คำว่า ยัชโญปวีต แบ่งคำได้เป็น ยัญ และ อุปวีต ยัญ หมายถึงพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์, ยัญกรรม ยัญมาจาก "ยช" ธาตุ แปลว่า เสนอ, ถวาย, ใ้, บูชา ส่วนอุปวีต มาจาก อุปสรรค "อุป" แปลว่า โกล, มั่น และ "วย" หรือ "วี" ธาตุ^๑ แปลว่า สวม, ใส่ สายยัชโญปวีต เป็นสายศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาที่ชายผู้เป็นทวิชะทุกคนต้องสวม และสวม ในแบบพาดสายไว้บนไหล่ชายทอดเฉียงลงไปทางเอวคานขวา^๒ ผู้ที่สวมสายศักดิ์สิทธิ์

---

^๑ Sir Monier Monier Williams อธิบายไว้ใน A Sanskrit - English Dictionary ว่า ยัชโญปวีต คือ การสวมสายศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาของ เด็กหนุ่มในวาระพรหมณ์ กษัตริย์และแพศย์ หรือในเวลาต่อมาหมายถึง สายศักดิ์สิทธิ์ ที่สวมในแบบพาดสายไว้บนไหล่ชายทอดเฉียงลงไปทางเอวขวา สวมในระหว่างเวลา กระทำพิธีศักดิ์สิทธิ์ แต่แบบในการสวมเปลี่ยนไปได้ตามโอกาส

Go. GS. I. 2.2.

^๒Go. GS. I. 2.2.

แบบนี้เรียกว่า ยัชโญปวีติน (ยัชโญปวีติน)^{๑,๒} สายยัชโญปวีตของพรหมณ์ทำด้วยผ้า

^{๑,๒} เรื่องสายศักดิ์สิทธิ์มีกล่าวถึงตั้งแต่สมัยพระเวท คือ ในคัมภีร์ไคตติรียสังหิตา II. 8.11 กล่าวว่า "สายศักดิ์สิทธิ์ที่สวมรอบคนนั้นใช้ในการกระทำพิธีสำหรับมนุษย์ ถ้าสวมแบบพาดสายบนไหล่ขวาทอดเฉียงลงไปทางเอวซ้าย ใช้ในพิธีสำหรับ ปิตุทั้งหลาย แต่ถาสวมแบบพาดสายบนไหล่ซ้ายทอดเฉียงลงไปทางเอวขวา ใช้ในพิธีสำหรับเทพเจ้าทั้งหลาย สมัยต่อมา มนุสมฤติ II. 63 กล่าวว่า "ชายผู้เป็นทวิชะจะถูกเรียกว่าเป็นอุปวีติน (อุปวีติน) เมื่อเขาสวมสายศักดิ์สิทธิ์หรือเสี้ยวไวบนไหล่ขวาทอดเฉียงลงไปทางเอวซ้าย แต่ถาเขานำมาคล้องรอบคอไว้ เขาคือนีวีติน (นีวีติน) และถาเขาสวมสายศักดิ์สิทธิ์โดยพาดสายไวบนไหล่ซ้ายทอดเฉียงลงไปทางเอวขวา เขาคือปราจันวีติน (ปราจันวีติน) นอกจากนี้ โคภิต คฤห्यสูตร I. 2.2 - 4 ยังไ้ระบุว่า "ถาสวมสายศักดิ์สิทธิ์โดยพาดสายบนไหล่ซ้ายทอดเฉียงลงไปทางเอวขวา เขาผู้นั้นคือ ยัชโญปวีติน ถาสวมสายศักดิ์สิทธิ์โดยพาดไวบนไหล่ขวาทอดเฉียงลงทางเอวคานซ้าย เขาผู้นั้นคือ ปราจันวีติน อยางไรก็ตาม ปราจันวีติน จะกระทำกรณูชา บวงสรวงให้แกปิตุเท่านั้น" และเพาชายนคฤห्यสูตร ปาวิชาสาสูตร II. -2, 3 (อ้างโดย P.V. Kane ใน History of Dharmaśāstra. II. 1.288) กำหนดว่า "นีวิต คือการสวมสายศักดิ์สิทธิ์ไว้รอบคอให้สายทอดลงต่ำกว่าบริเวณหัวใจ แต่เหนือสะเอวขึ้นมา"

สรุปว่า การสวมสายศักดิ์สิทธิ์มี ๓ แบบ คือ อุปวีต ปราจันวีต และ นีวีต แต่การที่จะสวมในแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะใช้ และสายศักดิ์สิทธิ์นี้แม้เมื่อพ้นวัยพรหมจารีไปแล้วก็ยังคงต้องสวมตลอดไป จะเห็นได้จากอัปัสตัมพ ธรรมสูตร II. 2.4. 21 - 22 กำหนดว่า หัวหน้าครอบคร้วจะสวมเครื่องแต่งกายหรือสายศักดิ์สิทธิ์แบบอุปวีตในขณะที่รับประทานอาหาร

ผู้วิจัยเข้าใจว่า การสวมสายศักดิ์สิทธิ์แบบอุปวีตนั้นต่อมาเรียกว่า ยัชโญปวีตนั่นเอง และต่อมาจึงกลายมาเป็นคำเรียกสายศักดิ์สิทธิ์ที่สวมในแบบนี้ว่า สายยัชโญปวีต.

กษัตริย์ทำควายน่าน และของแพศย์ทำควายนนสัตว์^๑ โคณิลคฤหยสูตร กล่าวว่า
 สายยัญโฏปวัตทำควายทุกๆ แต่ไม่ระบุวรรณะ เช่นเดียวกับ เพาธายน -
 ธรรมศาสตร์ แต่เพาธายน - ธรรมศาสตร์ กล่าวเพิ่มว่า สายยัญโฏปวัต นั้นอาจทำ
 ควายฝ่ายก็ได้^{๒,๓}

สายยัญโฏปวัต ๑ เส้น จะประกอบไปควายสาย ๓ สาย แต่ละสายมีคายน่าน
 ๒ เส้น พันเป็นเกลียว รวมคายน่านทั้งหมดมี ๘ เส้น ซึ่งหมายถึง เทวาททั้ง ๘ ดังนี้คือ
 โอมการ (โอมการ), พระอัคนี (อัคนี), นาค (นาค), โสมเทพ (โสม), ปิตฤ
 (ปิตฤ), เทพประชาปติ (ประชาปติ), พระวาญ (วาญ), สุรบเทพ (สุรบ) และ
 วิศเวเทวา (วิศเวเทवास)^๔

^๑ M.S. II. 44.

kārpāsamupavītam syādviprasyordhvavṛtam trivṛt /

śanasūtramayam rajño vaisyasyāvikasautrikam //

Vis. Dh. 27.19.

^๒ Go. GS. I. 2.1.

Bau. Dh. I. 5.8.5.

^๓ สายศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้โดยทั่ว ๆ ไป เข้าใจว่าไม่ใช่เป็นสายเส้นคายน่าน แต่
 อย่างเดียวกันก็ได้ คัมภีร์โตตติรีย สังหิตา II. 5.11.1 กล่าวว่า เป็นชิ้นของผ้า
 โตตติรียอารณียก II. 1 อ้างโดย P.V. Kane ใน History of
Dharmasāstra. II. 1.288 กล่าวว่า เป็นแถบของหนังกวางค์หรือแถบของผ้า
 อยางไรก็ตาม อาปัสต์มัพ ธรรมสูตร II. 24.21 - 22 กล่าวว่า "หัวหน้าบ้านมักจะ
 สวมเครื่องแต่งกาย (ส่วนบน) แบบอุปวัตหรือจะสวมสายเส้นคายน่านแทนก็ได้ในแบบอุปวัต".

^๔ จากคำอธิบายของ Devala อ้างโดย P.V. Kane, History of
Dharmasāstra. II. 1.291 f.